

Vergaderjaar 1987–1988

16813 (R 1165)

Herziening van het militair tuchtrecht (Wet militair tuchtrecht)**Wijziging van het Wetboek van Militair Strafrecht in verband met de herziening van het militair tuchtrecht en ter afschaffing van de doodstraf****Wijziging van het Wetboek van Strafrecht, de Dienstplichtwet, de Militaire Ambtenarenwet 1931, het Besluit Buitengewoon Strafrecht, de Wet van 10 juli 1947 (Stb. H 233) en de Wet Oorlogsstrafrecht in verband met de herziening van het militair straf- en tuchtrecht en ter afschaffing van de doodstraf**

Nr. 24

EINDVERSLAG

Vastgesteld 17 november 1987

De bijzondere commissie voor de herziening van het militair straf- en tuchtrecht¹ heeft de eer, omtrent de bovenvermelde voorstellen van wet als volgt eindverslag uit te brengen.

1. Inleidende beschouwingen

De leden van de C.D.A.-fractie hadden met waardering kennisgenomen van de memorie van antwoord. Zij spraken de wens uit dat de behandeling van de wetsvoorstellen spoedig zal kunnen worden afgerond.

De leden van de P.v.d.A.-fractie stelden vast, dat sinds de indiening van de onderhavige wetsontwerpen in het zittingsjaar 1980–1981 de herziening van het militair straf-, strafproces- en tuchtrecht in discussie is gebleven. Deze leden meenden te weten dat vooral onder invloed van bezwaren uit de militaire praktijk het lang geduurd heeft voordat de regering een memorie van antwoord met belangrijke wijzigingen aan de Kamer aanbood. «De vrees is uitgesproken, dat in het toekomstig stelsel bepaalde strafbare feiten van geringe aard tussen de strafrechtelijke wal en het tuchtrechtelijk schip zullen kunnen vallen», zo stelt de regering in de memorie van antwoord, (blz. 3).

De leden van de fractie van de P.v.d.A. deelden die vrees niet en wilden vasthouden aan een scherpe scheiding van straf- en tuchtrecht. Zij konden dan ook niet instemmen met de wijzigingen die de regering voorstelt om die scherpe scheiding wederom af te zwakken.

Deze leden waren verheugd dat de regering afziet van haar voornemen de wettelijke regeling van het zogenaamde totaalweigeringsvraagstuk verder in de onderhavige wetsvoorstellen te incorporeren. Naar zijn aard

¹ Samenstelling:

Leden: Haas-Berger (PvdA), Ter Beek (PvdA), Roethof (PvdA), K. G. de Vries (PvdA), De Kwaadsteniet (CDA), Hermes (CDA), Stemerink (PvdA), De Boer (CDA), vacature PvdA, Frinking (CDA), Borgman (CDA), Jabaaij (PvdA), Lauxtermann (VVD), Van der Burg (CDA), Van Vlijmen (CDA), Krajenbrink (CDA), Korthals (VVD), Wiebenga (VVD), Van Heemskerck Pillis-Duvekot (VVD), Van den Berg (SGP), voorzitter Wolffensperger (D66), Van Traa (PvdA). Plv. Leden: Kosto (PvdA), Ter Veld (PvdA), Stoffelen (PvdA), Van Es (PSP), De Hoop Scheffer (CDA), Beckers-de Bruijn (PPR), Knol (PvdA), Gualthérie van Weezel (CDA), Swildens-Rozendaal (PvdA), Janmaat-Abee (CDA), Van de Camp (CDA), Melkert (PvdA), Linschoten (VVD), Paulis (CDA), De Kok (CDA), Laning-Boersema (CDA), Keja (VVD), Dijkstal (VVD), Schutte (GPV), Leerling (RPF), Engwirda (D66) en Vos (PvdA).

behoeft dit vraagstuk niet in de onderhavige wetgeving te worden geregeld. Dit is des te belangrijker omdat naar het oordeel van deze leden het nieuwe straf- en tuchtrecht voor militairen zo spoedig mogelijk zou dienen te worden ingevoerd. Zij meenden dat de archaïsche formuleringen van de Wet op de Krijgstucht en het Reglement betreffende de Krijgstucht («De ondergeschiktheid is de ziel van de militaire dienst» en «De godsdienst is de bron van alle geluk, deugd en ware moed») niet meer bij deze tijd passen. Zij vroegen zich overigens af of en hoe de regering zich voorstelt de nieuwe Wet militair tuchtrecht tot gemeengoed van alle militairen te maken. Geschiedt dit door middel van een nieuw tuchtrechtreglement?

De leden van de fractie van de P.v.d.A. meenden dat met de Wet militair tuchtrecht volstaan kan worden. Zij waren benieuwd hoever het staat met de nieuwe handleiding militair tuchtrecht, die in ontwerp gereed is. Bevat die handleiding een verdere uitwerking van de omschrijving van tuchtvergrijpen? Deze leden zouden dit ontwerp graag kennen om het eventueel bij de verdere behandeling van het onderhavige wetsontwerp te betrekken.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. sloten zich aan bij de opvatting dat wijziging van de artikelen 22 en 45 van de Dienstplichtwet slechts bezien kan worden in het kader van een nieuwe regeling die voor de totaalweigeraars wordt getroffen. Zij verwezen hier ten overvloede naar het overleg tussen de bijzondere commissie en de bewindslieden van defensie en van justitie over deze materie (kamerstuk 16 813, nr. 20).

De leden behorende tot de V.V.D.-fractie spraken hun waardering uit voor de uitvoerige en gedegen wijze waarop de regering in de memorie van antwoord is ingegaan op de in het voorlopig verslag aangesneden onderwerpen en gestelde vragen.

Zij merkten nogmaals op dat spoedige invoering van de nieuwe wetgeving naar hun mening gewenst is. Voortvarendheid bij het wetgevingsproces is vooral geboden omdat in brede kring de wens leeft tot wijziging van het vigerende stelsel van militair straf- en tuchtrecht, maar ook – en naar het oordeel van de aan het woord zijnde leden niet het minst – omdat in een zeer ruime periode van studie en discussie de verschillende standpunten uitputtend aan de orde zijn geweest. Het ziet er naar uit dat nu knopen zullen moeten worden doorgehakt. Niemand is gediend met verder uitstel. De krijgsmacht moet zo langzamerhand weten waaraan zij toe is.

De aan het woord zijnde leden spraken vervolgens hun waardering uit voor degenen die op 7 september 1987 in een openbare hoorzitting van de bijzondere commissie (nog eens) hebben willen bijdragen aan de gedachtenvorming. De standpunten bleken daarbij onverminderd sterk uiteen te lopen. Des te meer is het te waarderen dat de argumentatie aan alle zijden constructief, gedegen en ter zake was.

De leden van de S.G.P.-fractie waren erkentelijk voor de wijze, waarop de regering in de memorie van antwoord op de door hen gestelde vragen is ingegaan.

Deze leden achtten het van groot belang, dat het wetgevingsproces met betrekking tot de herziening van het militaire straf- en tuchtrecht thans spoedig wordt afgerond. Met inbegrip van de voorbereidende nota's is dit herzieningsproces immers reeds in de zestiger jaren in gang gezet. Een wetgevingsproces van zo lange duur brengt het gevaar met zich mede, dat bepaalde, onder invloed van gedateerde discussie gekozen uitgangspunten inmiddels niet meer volop actueel blijken te zijn, c.q. blijken te zijn achterhaald door nieuwe ontwikkelingen. Deze leden wezen in dit verband op de discussies rond de scherpe scheiding van straf- en tuchtrecht, alsmede op voorstellen inzake de organisatie van de rechtspleging, onderwerpen waarop zij overigens nog afzonderlijk zouden ingaan.

In dit verband vroegen de leden van de S.G.P.-fractie de regering, of hun indruk juist is dat de laatste jaren binnen de krijgsmacht zelf de overtuiging is gegroeid dat aan een rigoureuze aanpassing van het militaire straf- en tuchtrecht in feite geen grote behoefte bestaat, en dat met aanpassingen op onderdelen van het bestaande stelsel zou kunnen worden volstaan. Is voorts de indruk juist, dat zich in de praktijk in de achterliggende jaren met betrekking tot het huidige militaire straf- en tuchtrecht geen al te grote knelpunten hebben gemanifesteerd?

Met het voorgaande zouden deze leden overigens geenszins willen betogen, dat niet op diverse punten aanpassing van de huidige regelgeving noodzakelijk zou zijn. Zoals gezegd, hechtten ook zij er groot belang aan, dat mede met het oog op de helderheid en doorzichtigheid van de regelgeving op dit punt noodzakelijke aanpassingen op korte termijn zouden worden gerealiseerd. Vanuit die optiek konden vele van de voorliggende voorstellen dan ook op instemming hunnerzijds rekenen.

In dit kader hadden de leden van de S.G.P.-fractie met instemming kennisgenomen van de mededeling van de ministers van justitie en van defensie, dat zij bereid zijn de materie van de zgn. totaalweigerars bij afzonderlijk wetsvoorstel aanhangig te maken. Incorporering van deze materie in het thans voorliggende pakket zou, naar deze leden vreesden, wederom tot grote vertraging kunnen leiden, terwijl een dergelijke incorporering ook om inhoudelijke redenen geenszins geboden behoeft te worden geacht. Deze leden zouden het op prijs stellen, wanneer de regering nader zou willen toelichten welk tijdschema haar thans voor ogen staat voor de invoering van de nieuwe wetgeving.

De leden van de S.G.P.-fractie hadden geconstateerd, dat bij nota van wijziging op enkele punten ingrijpende wijzigingen in het voorliggende pakket worden voorgesteld. Zij wezen in dit verband op het voorgestelde art. 77a WMT alsmede op de voorgestelde invoering van de militaire kantonrechter (wetsvoorstellen 17 802). Is overwogen om in verband hiermee opnieuw de Raad van State om advies te vragen?

Het lid van de G.P.V.-fractie had met instemming kennisgenomen van het grote aantal wijzigingen dat is aangebracht in het oorspronkelijke wetsvoorstel. Daarmee is een aantal bezwaren tegen onderdelen van de voorgestelde wetgeving weggenomen.

Het lid van de R.P.F.-fractie had in zijn bijdrage aan het voorlopig verslag bij vraagpunt 6 geconcludeerd, dat met een minder ingrijpende herziening van het bestaande recht zou kunnen worden volstaan. Daarbij had hij met name aangedrongen op het handhaven van tuchtrechtelijke afdoening van zogenoemde oneigenlijke tuchtrechtelijke vergrijpen. Hij was verheugd, dat de regering ten dele aan dit verlangen is tegemoetgekomen door bij nota van wijziging artikel 77a in de Wet Militair Tuchtrecht op te nemen. Hoewel hij over de vormgeving niet geheel tevreden was – hierop zal in het vervolg nader worden ingegaan – noemde hij deze wijziging een belangrijke verzachting van de eerst zo zwaar aangezette scheiding tussen straf- en tuchtrecht.

Ondanks de aangebrachte verbeteringen was het enthousiasme voor de onderhavige voorstellen bij het hier aan het woord zijnde lid weinig toegenomen. Hoofddoelstelling blijft immers een verdere vermaatschappelijking van de tucht- en strafcultuur van de krijgsmacht. Voor dit lid was het geenszins vanzelfsprekend dat dit streven de gevechtskracht en de paraatheid van het leger zal vergroten. Daarbij gaf hij enerzijds te kennen, dat een zekere begrenzing en verduidelijking van het tuchtrecht een verbetering ten opzichte van de huidige situatie kan inhouden. Anderzijds echter hollen diverse bepalingen de kracht van het tuchtrecht uit. Hij wees daarbij onder meer op de beperking van de werkingssfeer van het tuchtrecht in artikel 3, op het mogen weigeren van een bevolen gedraging, wanneer de betrokken militair die gedraging (te goeder trouw) onrechtmatig

acht, (artikel 16), en op het toelaatbaar achten van betogingen in Nederland voor de algemeen geldende arbeidsvoorwaarden (artikel 33).

In de opvatting van de R.P.F.-fractie vormt de krijgsmacht, gelet op de aard van haar taak, een leef- en werkgemeenschap waar op een aantal gebieden andere regels moeten gelden dan daarbuiten. Wanneer zich immers onverhoeds een conflictsituatie voordoet, en het leger moet optreden, dan moet men op elkaar aan kunnen en sancties voorhanden hebben voor het geval daaraan niet wordt voldaan. Daarvoor is het noodzakelijk ook in vreedstijd tucht te oefenen en elementaire basisregels te handhaven. Daarin past geen ver doorvoeren van democratiseringsprocessen en het voortdurend verder eroderen van de mate van gehoorzaamheid aan dienstbevelen en voorschriften. Hoewel de tijden veranderen, blijft het handhaven van discipline onder militairen onverminderd noodzakelijk. Dit lid was er voorhands niet van overtuigd dat de voorliggende voorstellen daartoe zouden kunnen leiden en een verdere verzwakking van de discipline zouden kunnen voorkomen, hoewel hij met enige vreugde had kennisgenomen van de opmerking in de memorie van antwoord dat het tuchtproces een vormend karakter kan hebben.

Voorts ging dit lid in op het feit, dat de basis van de voorstellen wordt gevormd door de uitgangspunten van de nota inzake de herziening van het militair tuchtrecht die in 1975 door de Kamer in hoofdlijnen is onderschreven. Op tal van terreinen tekent zich thans een zakelijker denkklimaat af dan in het midden van de zeventiger jaren het geval was. Vraagt deze heroriëntatie niet om een aanpassing van de voorstellen in die zin, dat duidelijker tot uiting wordt gebracht dat de verdedigingstaak van het leger een primaire staatstaak is? Verdergaande vermaatschappelijking werkt slechts versluisend, en doet ten onrechte vermoeden dat normen en waarden in het leger niet verschillen van die in de welzijnssector of in het bedrijfsleven. Het daaruit onder meer voortvloeiende uitgangspunt, dat een inbreuk op de primaire, operationele taak van het leger een zaak is van de gehele samenleving, die dus buiten de eigen organisatie berecht dient te worden, kwam dit lid derhalve geenszins als vanzelfsprekend voor.

2. De scheiding tussen straf- en tuchtrecht

De leden van de C.D.A.-fractie stelden vast dat het centrale probleem in de voorliggende wetsontwerpen is de scherpe scheiding tussen berechting van strafbare feiten enerzijds en de handhaving van de gedrageregels van het tuchtrecht anderzijds. In de brief van de Minister van Defensie van 27 januari 1972 (11 689) staat: «De berechting van strafbare feiten dient (...) uitsluitend te behoren tot de bevoegdheid van de militaire rechter.» (blz. 7). Op dezelfde pagina, twee alinea's verder, erkent de regering de behoefte om ten aanzien van lichte misdrijven, als bij voorbeeld geringe diefstallen, ook in de krijgsmacht een volledig strafproces te vermijden. Zij zegt toe de mogelijkheden te zullen onderzoeken om aan deze behoefte tegemoet te komen. Zij ziet twee wegen: schikking voor deze lichte vergrijpen en/of een specifieke regeling die onder bijzondere omstandigheden de behandeling van de feiten door de militaire commandant mogelijk zou maken. Hier werd bedoeld op de omstandigheid dat eenheden zich zelfstandig in het buitenland bevinden waar een Navo-statusverdrag ontbreekt. De regering voegde aan het een en ander echter toe dat «dit een principiële inbreuk zal betekenen op het (...) voorgestane systeem».

In de memorie van antwoord van mei 1986 lijkt de regering, naar de opvatting van de leden van de C.D.A.-fractie, haar principiële opstelling te hebben laten varen. De regering deelt op blz. 2 van de memorie mee dat de verruiming van de transactiemogelijkheden tot misdrijven ook in het militair strafrecht een belangrijk element zal zijn. Dat is overeenkomstig de toezegging gedaan in stuk 11 689, maar ook kondigt de regering aan

(art. 77a WMT) dat bepaalde gedragingen, die zowel een misdrijf als de schending van een gedragsregel inhouden, als tuchtfeit kunnen worden afgedaan (schending interne orde) indien een optreden tegen het strafbare feit niet noodzakelijk wordt geacht. Het gaat hier volgens de regering om de commune delicten belediging, mishandeling, diefstal, verduistering en vernieling en beschadiging.

De leden van de C.D.A.-fractie zagen in art. 77a toch een afscheid van de scherpe scheiding – het principiële uitgangspunt dat ten grondslag ligt aan de totale herziening – en wil van de regering antwoord op de volgende vragen:

a Waarom is de mogelijkheid van transactie niet voldoende om te voorkomen dat bepaalde strafbare feiten van geringe aard tussen de strafrechtelijke wal en het tuchtrechtelijke schip vallen?

b Het valt op dat deze fundamentele wijziging in het voorliggende wetsontwerp niet aan de Raad van State is voorgelegd. Waarom is dit niet gebeurd? Immers de Raad van State heeft zich in zijn advies van 12 mei 1981 over dit knelpunt en het ontbreken van een regeling daarvoor ook uitgesproken.

c Waarom zal het gesignaleerde probleem alleen maar kunnen ontstaan bij deze commune delicten, en niet bij de typisch militaire? Critici voeren aan dat artikel 23 WMT in samenhang met de delicten omschreven in het WvS, tweede boek, titel 7 al zo een eendaadse samenloop van een commuun delict en een tuchtvergriep kan geven. Hetzelfde kan het geval zijn met art. 29 WMT en de delicten omschreven in het WvS, tweede boek, titel 5.

d Is het voorts uitgesloten dat het Openbaar Ministerie in de toekomst zal afzien van het vervolgen van lichte militaire delicten?

e Kan de regering meedelen, waarin nu nog het voordeel is gelegen van de nieuwe voorstellen in vergelijking met de situatie zoals deze nu nog is in het tuchtrecht?

f Is hier in beperkte vorm niet weer het oneigenlijke krijgstuchtelijke vergriep ingevoerd?

g Heeft de regering door haar voorstel art. 77a in te voeren niet feitelijk erkend dat de scherpe scheiding niet mogelijk en niet wenselijk is als men de krijgsmacht in haar tuchtuitoefening in het licht van het «boter bij de vis»-principe optimaal willen laten functioneren?

h Waar blijft bovendien het «boter bij de vis»-principe als art. 77a wordt ingevoerd met inachtneming van de normale termijn van «verjaring»? De verjaringstermijn wordt immers met zeven dagen verlengd.

Naar de mening van de leden van de C.D.A.-fractie behoeft nog een principiële probleem opheldering. In de voorliggende wetsvoorstellen blijft de commandant die met strafbevoegdheid wordt bekleed tegelijk de functies vervullen van opspoorder, aanklager en rechter. De regering betoogt dat deze combinatie van functies onmisbaar is uit doelmatigheids-overwegingen (baas in eigen huis, orde op zaken stellen, snel repressief kunnen ingrijpen). Die cumulatie van functies komt echter alleen voor bij de land- en luchtmacht. Bij de Koninklijke Marine treedt de divisiechef als aanklager op. Is overwogen – teneinde het bezwaar van deze cumulatie te ondervangen – het systeem van de Koninklijke Marine betreffende strafoplegging over te nemen?

De leden van de P.v.d.A.-fractie hadden in het voorlopig verslag gevraagd het gehele tuchtrecht onder te brengen in het Wetboek van Militair Strafrecht. De belangenorganisatie VVDM heeft zelfs gepleit voor een volledige afschaffing van het tuchtrecht en het overhevelen van bestraffing van tuchtrechtelijke vergriepen als overtredingen naar een (militaire) kantonrechter.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. konden zich vinden in de opvatting dat enige tuchtrechtelijke bevoegdheid bij de commandanten

dient te blijven om snel en adequaat op een verstoring van de militaire orde te kunnen reageren. Voorwaarde is dan wel een deugdelijke en restrictieve omschrijving van de tuchtrechtvergripen en de al eerder genoemde scherpe scheiding van militair straf- en tuchtrecht. Vooral door wijzigingen voor te stellen in art. 2 WMT en het invoeren van het nieuwe artikel 77A doet de regering hier een belangrijke stap terug.

Alhoewel de leden van de fractie van de P.v.d.A. goede nota genomen hadden van de bezwaren vanuit de militaire rechtspraak en de krijgsmacht, onder meer verwoord door prof. Van den Bosch c.s., meenden zij toch dat aan de eerder voorgestelde scherpe scheiding vastgehouden dient te worden. Zij vermochten niet in te zien, dat wat in de jaren '70 als duidelijke verbetering gezien werd, nu ten offer zou moeten vallen aan de schroom om met het nieuwe systeem te gaan werken. Zij merkten hierbij op, dat andere experts, zoals mr. G. L. Lindner, deze vrees niet delen.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. verheugden zich erover dat de regering inziet welke problemen kunnen rijzen bij «open» delictsomschrijvingen in het nieuwe militair strafrecht.

Volgens de memorie van toelichting worden alleen die vergripen strafbaar gesteld, die een «inbreuk betekenen op de primaire taak van de krijgsmacht». Dit is specifiek van belang bij de vraag wanneer het niet opvolgen van een dienstbevel een strafbaar feit oplevert. In de memorie van antwoord meent de regering een uitweg gevonden te hebben in het gebruik van de formulering «indien als rechtstreeks en onmiddellijk gevolg daarvan schade ontstaat aan of te duchten is voor de gereedheid tot het daadwerkelijk uitvoeren van een operatie of oefening van enig onderdeel van de krijgsmacht». De moeilijkheid bij deze delictsomschrijving blijft, zo meenden de leden van de fractie van de P.v.d.A., de hantering van de formule: «indien schade te duchten is». Hierbij spreekt de regering van de «objectieve vrees». Dit leek deze leden een moeilijk criterium voor strafbaarheid. Immers vrees is subjectief en kan geobjectiveerd worden. Beter ware te denken aan een duidelijker criterium, namelijk: dat schade ontstaat of zal ontstaan. Objectief moet niet alleen vaststaan, dat er vrees voor schade is. Objectief moet vaststaan dat door handelen of nalaten van de militair schade zal ontstaan. Hiermee komt men dicht bij de in het strafrecht geldende pogingsleer. Ook ware duidelijker te definiëren dan in memorie van toelichting en memorie van antwoord wanneer sprake is van een operatie of oefening van enig onderdeel. De regering zou een en ander niet louter aan de jurisprudentie moeten overlaten, zo meenden deze leden. Dat het om feitelijk optreden gaat, zoals de regering zegt in de memorie van antwoord (blz. 13) in antwoord op een vraag van de G.P.V.-fractie, is duidelijk. Maar wat is «optreden»?

De leden behorende tot de V.V.D.-fractie herinnerden eraan dat zij in 1975 bij de behandeling van de nota inzake de herziening van het militair tuchtrecht zich hadden uitgesproken voor een strikte scheiding tussen militair strafrecht en militair tuchtrecht. Zij behoorden met het innemen van dat standpunt tot de overgrote meerderheid van de Tweede Kamer.

In het voorlopig verslag hebben deze leden bevestigend geantwoord op de vraag of de regering erin is geslaagd in de ontwerpen van wet het beginsel van de scherpe scheiding op een voor de praktijk bruikbare wijze uit te werken: als een feit onder enige strafbepaling valt, kan het nooit schending van een tuchtrechtelijke regel opleveren.

Toch valt te constateren dat de (scherpe) scheiding niet voor iedereen een vanzelfsprekendheid is. De wenselijkheid van de scheiding vindt bestrijding niet alleen in kringen binnen de krijgsmacht, maar ook in kringen van (militaire) rechtspraak en van wetenschapsbeoefening.

De aan het woord zijnde leden konden zich evenwel niet aan de indruk onttrekken dat de bestrijders van de scherpe scheiding zich vooral laten leiden door overwegingen van doelmatigheid en hanteerbaarheid, vooral vanuit het gezichtspunt van het goed functioneren van de militaire organisatie.

In dit verband zouden deze leden graag onderzocht zien of en in hoeverre de opmerking van het Samenwerkingsorgaan Belangenverenigingen van Militairen «dat bij doorvoering van de regeringsvoorstellen alleen al bij de Koninklijke Landmacht circa duizend militairen meer met de strafrechter in aanraking zullen komen» in overeenstemming is met de verwachte werkelijkheid.

De aan het woord zijnde leden verheelden niet dat zij met enige verbazing hadden kennisgenomen van de opmerking van prof. Van den Bosch, luidende dat de aanhangige «wetsvoorstellen op beginselen berusten, waarvan de deugdelijkheid in twijfel wordt getrokken en waarvan de werking in de praktijk op geen enkele wijze is onderzocht.». Zij vroegen zich af of het woord «beginselen» in de aangehaalde passage niet oneigenlijk is gebruikt, en wel in de zin van de praktische bruikbaarheid van straf- en tuchtrecht. Zonder de vraag naar de praktische bruikbaarheid van rechtsregels te willen veronachtzamen, meenden deze leden toch dat de vraag hoe op ongewenste – strafwaardige – gedragingen van militairen moet worden gereageerd, dient te worden getoetst aan algemene rechtsbeginselen. Zij spraken nogmaals als hun mening uit dat begrippen als rechtsbescherming, rechtszekerheid, rechtsgelijkheid tussen burger en militaire justitiabele voor hen van doorslaggevende betekenis zijn bij hun keuze voor de scheiding van militair straf- en tuchtrecht.

Intussen konden deze leden zich wel voorstellen dat er in de praktijk behoefte zou kunnen bestaan aan een «glijdende schaal» tussen straf- en tuchtrecht. Tegenstanders van de scherpe scheiding hebben niet denkbeeldige voorbeelden gegeven van vergrijpen waartegen naar hun mening effectiever tuchtrechtelijk kan worden opgetreden dan strafrechtelijk, temeer omdat zij er in hun overwegingen van uitgaan dat er sprake is en zal zijn van een ruimhartig sepotbeleid. In zoverre hadden deze leden er dan ook begrip voor dat het bij nota van wijzigingen in het wetsvoorstel ingevoegde artikel 77a WMT voorziet in een «grijze zone» tussen militair strafrecht en militair tuchtrecht, waarbij tegen een beperkt aantal lichte strafrechtelijke vergrijpen onder voorwaarden tuchtrechtelijk zal kunnen worden opgetreden.

De aan het woord zijnde leden vonden deze «oplossing» evenwel niet de fraaiste. Afgezien ervan dat gevraagd kan worden naar de precieze motivering van de keuze van de in artikel 77a WMT genoemde delicten – waarom déze en geen andere, waarom «slechts» vijf delicten – vroegen zij zich af waarom de regering zelve het uitgangspunt van scherpe scheiding in feite heeft verlaten. De (meerderheid van de) Kamer heeft er niet om gevraagd, en de tegenstanders van de scherpe scheiding zijn volstrekt niet gelukkig met artikel 77a als compromis. Van den Bosch c.s. pleiten immers voor de mogelijkheid dat de commandanten kunnen kiezen voor strafrechtelijke dan wel tuchtrechtelijke afdoening van alle gedragingen die zowel strafrechtelijke als tuchtrechtelijke vergrijpen opleveren. De aan het woord zijnde leden vroegen zich hierbij overigens af hoe in deze gedachtengang het begrip «tuchtvergrijp» moet worden gedefinieerd, dat is: begrensd.

In dit verband vestigden de leden van de VVD-fractie er de aandacht op, dat bij een aantal van de in artikel 77a genoemde strafbare feiten eendaadse samenloop met een tuchtvergrijp zich niet voordoet. Zo is geen eendaadse samenloop bestaanbaar tussen artikel 350 Wetboek van Strafrecht (opzettelijke vernieling) en artikel 39 WMT (vernieling uit nalatigheid of achteloosheid). Evenmin is steeds van eendaadse samenloop sprake tussen enerzijds de artikelen 310, 311 aanhef en onder 4° en 5° en 321 WvSr, en anderzijds artikel 36 WMT, bijvoorbeeld niet wanneer een militair zich een goed van een andere militair wederrechtelijk toeëigent niet om het zelf te gebruiken, maar om het terstond weer te verkopen.

De hier aan het woord zijnde leden vroegen, of de regering bij de introductie van haar wijzigingsvoorstel met betrekking tot artikel 77a zich van deze complicatie bewust is geweest. Hoe weinig geestdrift zij ook voor het voorgestelde compromis konden opbrengen, zij vonden wel dat het, zo het wet mocht worden, goed doordacht moet zijn. Zij vroegen met

het oog daarop voorts, of het geen aanbeveling verdient, ook de helingsartikelen (416 en 417 bis) uit het Wetboek van Strafrecht in artikel 77a op te nemen.

De leden van de V.V.D.-fractie stelden voorts de vraag of artikel 77a WMT niet op gespannen voet staat met artikel 17 van de Grondwet. In zekere zin immers kunnen militairen door het enkele verloop van zeven dagen na een begaan delict tuchtrechtelijk worden aangepakt, zodat ze van de rechter worden afgehouden. Zij vroegen de regering, haar zienswijze hierop te geven.

Hoe een en ander ook zij, bij samenloop van (geringe) strafrechtelijke delicten met tuchtvergripen is in ieder geval via het driehoeksoverleg tussen de ministers van defensie en van justitie en het Openbaar Ministerie te voorzien in een aan de eisen van de militaire rechtspraak aangepast vervolgingsbeleid. In dat geval ware artikel 77a WMT overbodig. Ook hierover vernamen deze leden gaarne de opvatting van de regering.

Vervolgens zagen deze leden mogelijkheden in de Wet Vermogenssancities ter voldoening aan het «boter bij de vis»-principe. Nu ook misdrijven door middel van een transactie kunnen worden afgedaan, achtten zij het zeer wel denkbaar de commandanten de bevoegdheid tot transigeren te geven. Als dat te verwezenlijken is, is artikel 77a WMT zeker niet meer nodig. (De transactiebevoegdheid zou overigens ook meer delicten kunnen bestrijken dan de vijf van artikel 77a). Deze leden legden dit alternatief uitdrukkelijk aan de regering voor ter overweging.

Op verzoek van de bijzondere commissie heeft het Samenwerkingsorgaan Belangenverenigingen van Militairen aan de commissie nog een hoofdstuk toegezonden van een concept-boekwerk van Mr. A. J. E. Beekes waarin een overzicht wordt gegeven van de samenhang tussen militair strafrecht en militair tuchtrecht in een aantal Westeuropese landen alsmede in de USSR en in de Verenigde Staten. Nu uit dat overzicht blijkt dat in geen van die landen sprake is van een scherpe scheiding, vroegen de aan het woord zijnde leden de regering om een nadere uiteenzetting over een ontwikkeling in Nederland die blijkbaar afwijkt van die in omringende landen. Nu voorts onder de onderzochte landen zich een aantal lidstaten van de NAVO bevindt, vroegen deze leden de regering of het beleid ten aanzien van militair straf- en tuchtrecht in NAVO-verband punt van overleg is, en of overwogen wordt tot harmonisering te komen.

Deze leden vroegen tenslotte of – als artikel 77a WMT zou worden gehandhaafd – de termijn van zeven dagen niet aan de royale kant is. In ieder geval moet worden betwijfeld of deze termijn de effectiviteit van tuchtrechtelijke maatregelen zal bevorderen nu het «boter bij de vis»-principe niet geheel tot zijn recht komt.

De leden van de S.G.P.-fractie riepen in herinnering, dat zij van de aanvang af zich geen voorstander hadden betoond van de door de regering in de voorliggende voorstellen aanvankelijk aangebrachte scherpe scheiding tussen straf- en tuchtrecht. In dit licht bezien beschouwen zij het voorgestelde nieuwe art. 77a WMT als een verbetering. Wel vroegen zij, waarom dit artikel de mogelijkheid tot krijgstuchtelijke afdoening beperkt tot het in dit artikel vermelde vijftal delicten uit het commune strafrecht. Zij waren er niet van overtuigd dat de mogelijkheid van samenloop zich ook niet buiten deze gevallen zou kunnen voordoen. Verruiming van de mogelijkheid tot tuchtrechtelijke afdoening van lichte strafbare feiten, die tevens tuchtvergripen inhouden, zou met name het voordeel bieden dat veel sneller correctie kan plaatsvinden op inbreuken in de noodzakelijke orde binnen een krijgsmacht onderdeel dan bij strafrechtelijke afdoening. Bovendien gaat het naar deze leden veronderstelden, veelal om feiten die zo licht van aard zijn dat strafrechtelijke repressie veelal toch achterwege zou blijven. Om deze redenen bepleitten de leden van de S.G.P.-fractie, de thans in art. 77a opgenomen beperkingen geheel achterwege te laten.

Deze leden waren er voorts niet gelukkig mee, dat in genoemd artikel de bevoegdheid tot tuchtrechtelijke afdoening afhankelijk is gesteld van de vraag of binnen zeven dagen een proces-verbaal terzake van het aangegeven strafbare feit wordt opgemaakt. Het al of niet opmaken van een proces-verbaal binnen deze termijn behoeft immers geenszins bepalend te zijn voor het uiteindelijk al dan niet instellen van strafvervolgung. Dit stelsel zou derhalve naar het oordeel van deze leden uit een oogpunt van rechtszekerheid voor de justitiabele bepaald geen verbetering betekenen vergeleken met de huidige situatie. Voorts vroegen deze leden zich af, hoe in het voorgestelde stelsel aan het oordeel van de bevoegde commandant, dat hier toch ook van grote betekenis is, recht kan worden gedaan.

Deze leden zouden derhalve gaarne het oordeel van de regering vernemen over de gedachte, dat de commandant bevoegd wordt verklaard tot krijgstuchtelijke afdoening, tenzij het Openbaar Ministerie een daartoe strekkend voorstel binnen een termijn van zeven dagen na aangifte van het strafbare feiten heeft afgewezen.

De leden van de S.G.P.-fractie vroegen zich voorts af, of de nadelen van de scherpe scheiding tussen straf- en tuchtrecht niet mede zouden kunnen worden verzacht door aan commandanten een ruimere transactiebevoegdheid te geven. Zij hadden met instemming kennisgenomen van het thans voorgestelde art. 59 WvMS. Welke bezwaren zouden kleven aan een meer algemene toekenning van een dergelijke bevoegdheid aan commandanten, ook buiten de in art. 59 WvMS aangegeven situatie?

In dit verband wezen zij op nieuwe ontwikkelingen en voorstellen met betrekking tot de transactiebevoegdheid in het commune strafrecht. Gaarne zagen zij dan ook een nadere beschouwing van regeringszijde op dit punt tegemoet.

Het lid van de G.P.V.-fractie constateerde dat in de wetsvoorstellen het uitgangspunt: de strikte scheiding tussen straf- en tuchtrecht, is gehandhaafd. Weliswaar is ook ten aanzien van dit uitgangspunt enig water in de wijn gedaan door de toevoeging van artikel 77a, dat neemt niet weg dat de hoofdlijn van de voorstellen ongewijzigd blijft. Dat is jammer, naar het oordeel van het lid van deze fractie, omdat het uitgangspunt van de strikte scheiding onvoldoende rekening houdt met de bijzondere positie die de krijgsmacht inneemt in het overheidsapparaat en in de samenleving. Als theoretisch model is een strikte scheiding goed te hanteren, maar het lijkt een theorie die onvoldoende is toegesneden op de specifieke situatie van de krijgsmacht. Is de indruk juist dat de wenselijkheid van de strikte scheiding vooral naarvoren is gebracht vanuit de gedachte van positieverbetering van de dienstplichtige militair? Die belangen zijn legitiem, maar dienen wel te worden afgewogen tegen de belangen van het apparaat. Het kwam deze fractie voor dat het gewenst zou kunnen zijn dit uitgangspunt opnieuw in overweging te nemen, te meer omdat het denken over deze zaken niet heeft stilgestaan de afgelopen vijftien jaar.

De toevoeging van een artikel 77a laat al zien dat een consequente scheiding in de praktijk niet hanteerbaar is. De vraag rijst echter of het nieuwe artikel 77a niet nieuwe problemen oplevert. Immers er ontstaat een periode van onzekerheid tussen het begaan van het strafbare feit en het tijdstip waarop bekend is of de opsporingsambtenaar al dan niet een proces-verbaal opmaakt. Onzekerheid die zowel voor de commandant als voor de verdachte bijzonder hinderlijk is. Na die periode kan een commandant dan alsnog het tuchtrecht toepassen, maar de vraag is of dat dan nog wel voldoende indruk maakt. Wat blijft er over van het boter-bijde-vis-principe? Hoe moet een dergelijke regeling in de praktijk gaan werken bij een oefening te velde of in het buitenland? Nu deze weg van tuchtrechtelijke afdoening van schending van strafrechtelijke normen toch weer wordt betreden, is het toch veel helderder de gevallen die tuchtrechtelijk afgedaan kunnen worden met name te noemen.

Het lid van de G.P.V.-fractie waardeerde het dat de begrippen oefening en operatie thans duidelijker omschreven worden in de wettekst zelf.

Maar men zal toch de toelichting erbij moeten hebben om precies te bevroeden wat wordt bedoeld, omdat het begrip oefening hier een geheel andere inhoud heeft dan het begrip oefening in de Dienstplichtwet. Het aan het woord zijnde lid bleef dit een uiterst ongelukkige zaak vinden.

Het lid van de R.P.F.-fractie merkte op, dat andermaal is gebleken dat omtrent één van de grondlijnen van de onderhavige voorstellen de meningen diepgaand blijven verschillen. Hij achtte het waardevol, dat de regering althans enigszins op haar schreden is teruggekeerd door de scherpte van de scheiding tussen straf- en tuchtrecht voor de militaire organisatie weg te nemen. Voor enkele strafrechtelijke vergrijpen wordt via artikel 77a WMT tuchtrechtelijke afdoening mogelijk. Het gaat echter slechts om enkele commune vergrijpen. Moet hieruit worden afgeleid, dat de officier van justitie voortaan alle daarvoor in aanmerking komende militaire delicten zal vervolgen en niet zal seponeren? In geval van sepot (bijvoorbeeld wegens andere taxatie van het delict) kan zich immers toch nog het geval voordoen dat een schending van de interne tucht ten onrechte onbestraft blijft en geen tuchtrechtelijke sanctie (meer) mogelijk is. Omdat de hierbedoelde garantie naar de mening van het hier aan het woord zijnde lid niet gegeven kan worden, stelde hij voor de beperking tot vijf commune delicten in artikel 77a te laten vervallen. Kunnen overigens nadere gegevens worden verstrekt omtrent het onderzoek op grond waarvan tot de keuze van de vijf commune delicten is besloten?

Een ander aspect waardoor dit lid de aandacht vroeg, betrof de zeven dagen-termijn waarbinnen de militaire officier van justitie moet reageren. Zal de zaak voor de officier van justitie altijd voldoende gewicht hebben? Hij was hiervan niet overtuigd. Daarom kwam hem een procedure waarin de officier moet reageren op het voornemen van de commandant de zaak tuchtrechtelijk te bestraffen wenselijker voor.

3. De «depenalisering» door inperking van het terrein van het militair strafrecht

De leden behorende tot de V.V.D.-fractie hadden geen bezwaren tegen het element van «depenalisering» in de wetsvoorstellen. Naar hun oordeel is depenalisering het complement van de scheiding tussen straf- en tuchtrecht.

Zij hadden kennisgenomen van een opmerking van mr. Van den Bosch, inhoudende dat tuchtrechtelijke veroordelingen niet in een strafregister terecht komen. Deze leden betwijfelden dat. Zij hielden staande dat in het huidige stelsel alle strafbare feiten op een strafblad geplaatst worden, óók als er geseponereerd is en óók als de feiten tuchtrechtelijk zijn afgedaan. Nu niet de minste in de hoorzitting een en ander had opgemerkt wilden de aan het woord zijnde leden toch de opvatting van de regering weten. Deze leden wilden tevens weten hoe in het nieuwe systeem feiten op enig strafblad zullen worden vermeld.

Zij vroegen tenslotte commentaar van de regering op de suggestie van de Algemene Vereniging van Nederlandse Militairen om te komen tot het instellen van een apart militair strafblad voor specifiek militaire delicten.

Het moest deze leden overigens van het hart dat zij niet onder de indruk waren van het argument tegen de scheiding tussen straf- en tuchtrecht, inhoudende dat «de justitiabele, veelal de dienstplichtige militair, (...) nu voor ieder licht (militair) strafrechtelijk vergrijp, dat in feite veel meer het karakter van een tuchtrechtelijke overtreding heeft, met de strafrechter in aanraking (zal) komen, met alle stigmatiserende gevolgen van dien. Bijvoorbeeld kleine diefstallen op de kamer, eenvoudige vernielingen, etc.» (S.O.M. tijdens de hoorzitting, in gelijke zin Van den Bosch c.s.). Rechtsgelijkheid tussen burger- en militaire justitiabelen dient immers niet slechts in één richting te worden nagestreefd.

De memorie van antwoord had de twijfels bij de leden van de S.G.P.-fractie inzake de wenselijkheid en de effecten van de voorgestane

depenalisering niet kunnen wegnemen. Deze leden vreesden, dat het thans voorgestane stelsel tot grote onduidelijkheden in de praktijk zal kunnen leiden en met name de tot straffen bevoegde commandant voortdurend voor ingewikkelde juridische afwegingen zal plaatsen. Deze leden achtten een dergelijke situatie niet in het belang van het goed functioneren van de krijgsmacht. In dit verband wilden de leden van de S.G.P.-fractie niet onvermeld laten dat uit vrijwel alle commentaren uit de militair-juridische wereld op de onderhavige voorstellen een in hoge mate afwijzende opstelling ten aanzien van dit punt valt op te merken. Zou dit op zich niet reeds tot heroverweging aanleiding dienen te geven?

Deze leden vreesden, dat tengevolge van de voorgestane depenalisering enerzijds bepaalde vergrijpen, die toch ernstige inbreuk op de militaire orde maken, slechts krijgstuchtelijk zouden kunnen worden afgedaan, terwijl anderzijds bepaalde in wezen zeer lichte vergrijpen alleen strafrechtelijk afgedaan zouden kunnen worden. Wat dit laatste betreft vroegen zij of het geen aanbeveling verdient de bestaande mogelijkheid te handhaven dat de militaire rechter ook tuchtvergrijpen afdoet. Daarbij dachten zij aan de situatie dat de Officier van Justitie van oordeel is dat niet aan alle elementen van een strafbaar feit volgens het WMS is voldaan (bij voorbeeld dat schade daadwerkelijk is ontstaan of te duchten was), terwijl inmiddels de termijn voor het krijgstuchtelijk afdoen van het vergrijp is verstreken. Naar het oordeel van deze leden zou voorkomen moeten worden, dat er een «grijs veld» ontstaat waarbij een passende reactie op het gepleegde feit achterwege blijft.

De leden van de S.G.P.-fractie wezen er voorts op, dat tijdens de op 13 mei 1987 door de bijzondere commissie gehouden hoorzitting door mr. A. J. E. Beekes namens het Samenwerkingsorgaan Belangenverenigingen Militairen is betoogd, dat deze voorstellen juist zullen leiden tot aanmerkelijke vergroting van het aantal militairen dat met de (militaire) strafrechter in aanmerking komt. Gaarne ontvingen deze leden hierop van regeringszijde een reactie.

De leden van de S.G.P.-fractie konden zich op zichzelf wel verenigen met het voorstel de gedragsregels bij wet vast te leggen. Essentieel achtten zij echter, dat in dat geval een sluitend systeem tot stand komt. Zij hadden kennisgenomen van het gestelde in de memorie van antwoord, zulks in reactie op een hunnerzijds op dit punt gestelde vraag, dat de regering de aanwezigheid van lacunes in de gedragsregels niet waarschijnlijk acht en dat indien een noodzakelijk geachte regel zou blijken te ontbreken, zonedig achteraf wetswijziging zou kunnen plaatsvinden. Deze leden waren van oordeel dat het aanbeveling verdient reeds thans zoveel mogelijk leemten te voorkomen.

Naar de mening van de R.P.F.-fractie heeft de memorie van antwoord onvoldoende helderheid gebracht omtrent de gevolgen van de herschikkingen van vervolgbare feiten over straf- en tuchtrechtelijke bepalingen. Het aantal militaire strafbladen kan aanmerkelijk verminderen. Enerzijds als gevolg van een grotere mate van tuchtrechtelijke afdoening of het buiten vervolging laten, anderzijds door de uitgebreide mogelijkheid tot transactie.

Dit laatste riep bij dit lid toch een vraag op. Er wordt dan wel geen strafblad opgemaakt, maar er is evenmin een proces waarin de militair zich kan verweren. Komt de uitgebreide transactiebevoegdheid op die wijze niet in strijd met de meerdere rechtszekerheid die de voorstellen de militair willen bieden? Kan de regering ook verklaren waardoor er verschillen optreden met het standpunt van het Samenwerkingsorgaan Belangenverenigingen van Militairen (SOM) dat op de hoorzitting tot de conclusie kwam dat alleen al bij de Koninklijke Landmacht circa duizend militairen per jaar meer met de strafrechter in aanraking zullen komen?

Een ander aspect van de depenalisering betreft het feit dat de tuchtvergrijpen thans limitatief in de WMT zijn opgesomd. Anderzijds bestaan er pendanten van deze bepalingen in de commune en militaire strafwet.

Begreep dit lid goed, dat om de depenalisering effect te doen sorteren, een vergrijp zoveel mogelijk krijgstuuchtelijk moet worden afgedaan? In dat geval is het van groot belang duidelijk de werkingssfeer van de in het geding zijnde bepalingen te kennen. Kan een nadere toelichting worden gegeven op de grens tussen eenvoudige belediging (artikel 266 WvSr) en het een andere militair in het openbaar of in zijn tegenwoordigheid uitschelden of bespotten (artikel 20 WMT)? En het onderscheid tussen diefstal/verduistering (artikel 310/321 WvSr) en het gebruik maken van goederen van de krijgsmacht zonder daartoe gerechtigd te zijn (artikel 36 WMT)? Wat is het onderscheid tussen mishandeling (artikel 300 WvSr) en het de persoon van een andere militair aantasten (artikel 22 WMT)? Ligt de grens tussen schendingen van artikel 18 WMT (niet opvolgen van een dienstbevel) en de artikelen 137 en 138 WvMSr uitsluitend in het al dan niet intreden van min of meer ernstige gevolgen? Is het overigens juist dat artikel 2 van de Wet op de Krijgstucht tot 1963 een limitatieve opsomming gaf van de strafbare feiten die krijgstuuchtelijk konden worden afgedaan? Zo ja, om welke reden is die opsomming vervallen?

4. De uitwerking van het beginsel van de scherpe scheiding in de artikelen van de Wet Militair Tucht recht en het Wetboek van Militair Strafrecht

Artikel 2 WMT

De leden van de fractie van de P.v.d.A. meenden, dat de bepaling «indien het feit niet in enige strafwet is omschreven» in het artikel gehandhaafd dient te worden. Dit vloeit voort uit het door hen gewenste beginsel van de scherpe scheiding. Derhalve vroegen deze leden de regering alsnog te overwegen dit artikel niet te wijzigen zoals nu voorgesteld. Het is op zichzelf logisch, dat bij invoering van art. 77A WMT art. 2 gewijzigd zou worden. Waar deze leden ook bezwaren hadden tegen het invoegen van art. 77A kwamen ze tot de conclusie dat de oude tekst gehandhaafd dient te worden.

GEDRAGINGEN TEGEN DE GEHEIMHOUDINGSPLICHT

Artikel 6 WMT

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen of niet een betere redactie dan «uit de aard der zaak volgt» zou zijn: «voor zover de plicht tot geheimhouding bestaat». Het antwoord van de regering in de memorie van antwoord bevredigde hen niet geheel.

ONGEORLOOFDE AFWEZIGHEID

Artikelen 7 WMT en 96 t/m 99 WMS

Helaas maakt de regering niet duidelijk, aldus de leden van de P.v.d.A.-fractie, waarom hier de grens tussen straf- en tucht recht is getrokken bij een ongeoorloofde afwezigheid van vier dagen. Zij vroegen of een periode van zeven dagen niet meer in de rede zou liggen.

DESERTIE

Artikelen 100 t/m 102 WMS

De leden van de fractie van de P.v.d.A. bleven bij hun opvatting dat artikel 100 lid 2 geheel geschrapt dient te worden. Immers de doleuze afwezigheid, zelfs als die langer dan 30 dagen duurt, is toch moeilijk als desertie aan te merken en zou eerder dienen te vallen onder de al opgenomen strafbepalingen van art. 96 t/m WMS.

In tijd van oorlog leek deze leden pas sprake van desertie te zijn onder de omschrijving van art. 100, lid 1, dan wel van de artikelen 96, 97 en 99.

Artikel 8 WMT

De leden van de fractie van de P.v.d.A. achtten het onbevredigend dat in het kader van dit artikel niet nader is ingegaan op het begrip schuld. De verwijzing naar art. 103 WMS, eerste lid en art. 105 WMS begrepen deze leden minder goed, aangezien het daar toch gaat om opzettelijke handelingen. Ook een listige kunstgreep of een samenweefsel van verdichtfels, genoemd in art. 103, behoeft opzet en niet louter schuld.

GEDRAGINGEN WAARDOOR HET FUNCTIONEREN VAN DE KRIJGSMACHT WORDT BELEMMERD

Artikel 10 WMT

Alhoewel de regering van mening is dat slechts bij ernstige slordigheden art. 10 van toepassing is, meenden de leden van de fractie van de P.v.d.A. dat deze omschrijving toch te vaag is. Te lezen ware de toevoeging «willens en wetens» en/of «grovelijk verzaakt». Hiermee is de introductie van het begrip grove schuld te vermijden.

De leden van de S.G.P.-fractie vroegen of dit artikel niet te eng is omschreven waar dit kennelijk uitsluitend betrekking heeft op onzorgvuldigheden in het kader van de verrichting van opgedragen werkzaamheden. Zij vroegen of het geen aanbeveling zou verdienen deze bepaling aan te vullen met de zinsnede: «of die zich anderszins niet gedraagt zoals een behoorlijk militair betaamt». Deze leden verwezen wat dit betreft naar bestaande vergelijkbare regelingen ten aanzien van overheidsdienaren.

Artikel 12 WMT

De leden van de fractie van de P.v.d.A. waren niet overtuigd van de zin van dit artikel. Het kan gemist worden, gezien de artikelen 10, 13, 14 en 15 WMT. Een militair, die de telefoon niet opneemt, verzaakt immers zijn taak als militair en zou onder de delictsomschrijving van art. 10 WMT kunnen vallen.

Artikelen 115 en 116 WMS

Tegen dit artikel hadden de leden van de fractie van de P.v.d.A. grote bezwaren aangezien niet duidelijk wordt wat stelselmatig betekent, noch hoe een serie kleine misdragingen strafbaar kan worden. De omschrijving is te ruim en kan ook in conflict komen met de grondregel van scherpe scheiding. De laconieke mededeling van de regering over art. 116 WMS nam de bezwaren van de fractie van de P.v.d.A. terzake niet weg.

Artikelen 121 t/m 123 WMS

Helaas heeft de regering de woorden «samenrotten» en «belhamels» gehandhaafd. Volgens de leden van de fractie van de P.v.d.A. is niet voor iedereen duidelijk wat hier bedoeld wordt. Derhalve stelden zij voor in art. 121 als volgt te wijzigen: «samenrotten» in «samenkomen» en het woord «feitelijkheid» in «gewelddadigheid». Niet elke feitelijkheid immers levert militair oproer op.

Art. 122 kan gemist worden, aangezien het louter en alleen gaat om een verschil in strafmaat in vreedstijd van maximaal drie jaar. Het aanmerken als belhamel bij militair oproer achtten de leden van de fractie van de P.v.d.A. niet voldoende om een strafmaat van levenslang in oorlogstijd te rechtvaardigen. Daartoe kan art. 120 WMS dienen.

Artikel 123 zou dienen te vervallen aangezien poging tot militair oproer al strafbaar is. Indien de deelnemende militairen vrijwillig van hun daden afzien is er ofwel geen opzet of zouden zij nog kunnen vallen onder samenspannen tot insubordinatie.

SAMENSPANNING

Het verheugde de leden van de fractie van de P.v.d.A. dat de samenspanning slechts in enkele bijzondere gevallen strafbaar blijft.

OPZET EN SCHULD

De leden van de fractie van de P.v.d.A. meenden dat allereerst duidelijk moet zijn, dat ook in het tuchtrecht de algemene strafrechtregel geldt: geen straf zonder schuld. De vraag is echter of al minimale verwijtbaarheid een tuchtrechtelijk te verantwoorden feit oplevert. Deze verwijtbaarheid zal toch objectief voor een ieder duidelijk moeten zijn.

GEDRAGINGEN TEGEN HET DIENSTBEVEL

De leden van de fractie van de P.v.d.A. waren overtuigd door de uiteenzetting van de regering inzake de rechtmatigheid of onrechtmatigheid van een dienstbevel. Onrechtmatigheid van een bevolen gedraging levert geen dienstbevel op. Een te goeder trouw opgevatte onrechtmatigheid levert eveneens straffeloosheid op.

Wenselijk ware dat in de handleiding militair tuchtrecht nader ingegaan wordt op het begrip «dienstbelang». Hoe schoon en gepoetst moet het schoeisel zijn, en hoe blinkend het koppel?

Een uitgebreider uitleg ware te geven over de toepasbaarheid van onderdeel c van het tweede lid van art. 126 WMS. Te denken ware aan de toevoeging: «gelet op het plotselinge gevaar voor personen of goederen, of de dreiging van een ordeverstoring». De leden van de fractie van de P.v.d.A. bleven bij hun bezwaren tegen de strafverzwaring onder art. 128, lid 1. De sanctie van een jaar en negen maanden achtten zij voldoende voor de in vereniging begane ongehoorzaamheid.

GEDRAGINGEN TEGEN HET DIENSTVOORSCHRIFT

Artikel 18 WMT

Het niet kennen van een dienstvoorschrift behoeft niet aan de militair te verwijten te zijn. Hier geldt dus niet, zo concludeerden de leden van de fractie van de P.v.d.A., dat men per definitie geacht wordt elk dienstvoorschrift te kennen.

DIENSTWEIGERING

De leden van de fractie van de P.v.d.A. vroegen of de regeling van de onder art. 140 vallende feiten niet beter tezamen met een regeling van het vraagstuk van totaalweigering aan de orde kan komen. Derhalve meenden zij dat dit artikel voorlopig geschrapt zou dienen te worden.

GEDRAGINGEN TEGEN DE PERSOON

Artikel 20 t/m 23 WMT

Het gebruik van de terminologie «tegen beter weten in» in art. 21 WMT bleef de leden van de fractie van de P.v.d.A. bevreemden. Het ten onrechte doen van aantijgingen of klachten kan toch beter vallen onder de omschrijving van art. 22 WMT. Dat is ook te verkiezen omdat dan beter aangesloten wordt bij het vermijden van termen die verder in het strafrecht niet voorkomen. Waar dit geldt voor «grove schuld» zou het ook dienen te gelden voor het begrip «tegen beter weten in».

De leden behorende tot de V.V.D.-fractie vroegen hoe de begrenzing valt aan te geven tussen het uitschelden of bespotten bedoeld in artikel 20 en het beledigen bedoeld in artikel 77a WMT.

Deze leden vroegen voorts hoe het begrip «aantasten van de persoon» in artikel 22 precies gedefinieerd wordt. Zij vroegen of niet gezocht moet worden naar een wat begrijpelijker delictomschrijving.

AMBTSMISDRAGINGEN

Artikel 25 WMT

De regering acht het niet nodig achter «nadeel voor de dienst» toe te voegen: «de mindere, of derden». De leden van de fractie van de P.v.d.A. vermochten niet in te zien waarom het nadeel beperkt moet blijven tot de dienst. Het argument van het Wetboek van Strafrecht gaat maar ten dele op, omdat de ambtsmisdraging hier omschreven niet per definitie een strafbaar feit hoeft op te leveren. Waar ook de memorie van toelichting spreekt over de persoonlijke belangen van de mindere lijkt er in ieder geval geen reden «de mindere» hier weg te laten.

Artikel 27 WMT

Alhoewel het niet de bedoeling is, kan door dit artikel strijdigheid ontstaan met de mogelijkheid tuchtrechtelijke vergrijpen niet te bestraffen. Dit zou vermeden kunnen worden door bij voorbeeld bij art. 48 WMT een sepotbepaling op te nemen conform art. 167, lid 2 van het Wetboek van Strafvordering.

GEDRAGINGEN TEGEN DE ORDE

De leden van de P.v.d.A.-fractie waardeerden het dat duidelijk gemaakt is dat de inhoud van geschriften en andere vormen van meningsuiting niet beperkt kunnen worden, behoudens het vergrijp opruiing. Aan te geven ware hoe de beperkingen die op grond van deze artikelen mogelijk zijn uitgewerkt worden in een handleiding voor commandanten.

In art. 31 zou toegevoegd dienen te worden: «Het verbod heeft geen betrekking op de inhoud van het geschrift».

Art. 35 WMT

De leden van de P.v.d.A.-fractie waren er niet van overtuigd dat art. 35 geen strijd oplevert met het recht op vrije meningsuiting. Immers, het is de vraag of het NAVO-status-verdrag art. 10 van het Verdrag van Rome geheel buiten werking kan stellen. Dit erkent ook de regering, die politieke activiteit «het Koninkrijk betreffende» niet als tuchtfout aanmerkt. Kan een in de Bondsrepubliek gelegeerde militair bijvoorbeeld geen lid worden van een Duitse politieke partij? Mag een militair niet deelnemen, zij het niet in uniform, aan een demonstratie tegen kernenergie of voor verbetering van de mensenrechten in de Sowjet-Unie? Behoudens ieders verantwoordelijkheid voor de in het buitenland vigerende wet kan volstaan worden met de bepaling van art. 33 WMT.

Dat het zich kandidaat stellen voor een verkiezing geen politieke activiteit zou zijn, zoals gesteld in de memorie van toelichting, lijkt niet houdbaar. Dat is nu juist een politieke activiteit bij uitstek. Tevens is het ondoenlijk een duidelijke scheidslijn aan te leggen tussen activiteiten, die het koninkrijk betreffen en andere politieke activiteiten. Is het demonstreren in Brussel voor meer Europese integratie een politieke activiteit die het koninkrijk betreft of niet?

Art. 38 WMT

Het dragen van bepaalde burgerkleding dient buiten het tuchtrecht te blijven, zo meenden de leden van de fractie van de P.v.d.A. De nadere toelichting in de memorie van antwoord kon deze leden niet overtuigen. Toe te voegen ware: «de militair, die in uniform nodeloos slordig gekleed gaat».

5. Het tuchtrechtelijk sanctiepakket

De leden behorende tot de V.V.D.-fractie merkten op dat ook over het tuchtrechtelijk sanctiepakket nogal verschillend wordt gedacht. Voor sommigen zijn de straffen nauwelijks toereikend, anderen betogen dat ze nauwelijks oirbaar zijn. Straffen dienen een zekere evenredigheid te hebben tot de bestrafte feiten, zo betoogden deze leden. Nu het militair tuchtrecht zich beperkt tot lichte vergrijpen, dienen ook de straffen gematigd te zijn. Anderzijds moeten de straffen voldoende afschrikwekkend zijn om aan het doel van het tuchtrecht te beantwoorden. Een en ander valt niet met exactheid vast te stellen. De aan het woord zijnde leden meenden evenwel dat in zijn algemeenheid het sanctiepakket een weloverwogen indruk maakt. Zij verwachtten dan ook dat het in de praktijk behoorlijk zal kunnen functioneren. Dit geldt naar hun oordeel zeker als – en daarvoor voelden zij – artikel 77a WMT alsnog wordt ingetrokken.

De leden behorende tot de V.V.D.-fractie tilden niet zwaar aan de bezwaren van de Algemene Vereniging van Nederlandse Militairen, die vreest voor het opleggen van (te) hoge boeten, te minder waar de AVNM zelf opmerkt dat de gemiddelde boete thans rond de f 25 ligt. De noodzaak tot het opnemen in de wet van een recht op uitstel achtten zij dan ook niet aanwezig. Mèt de AVNM vroegen zij zich wel af of de betalingstermijn van drie dagen niet liever op zeven dagen moet worden gesteld.

De leden behorende tot de V.V.D.-fractie wilden van de regering weten wat zij denkt van het standpunt van de Algemene Vereniging van Nederlandse Militairen, dat strafdienst nimmer als een uitdrukkelijk dienstbelang mag worden beschouwd op grond waarvan al verleend (buitengewoon) verlof kan worden ingetrokken.

Deze leden hadden niet zo een behoefte aan de door de genoemde vereniging gepropageerde vermindering van het aantal werkdagen waarop strafdienst kan worden opgelegd. Mocht de regering evenwel besluiten – al dan niet op aandrang van de Kamer – aan de wens van de AVNM tegemoet te komen, dan zullen zij daartegen geen bezwaar maken.

Deze leden merkten op dat door het alsnog in het wetsvoorstel opnemen van een uitgaansverbod via de achterdeur ontegenzeggelijk toch weer een vrijheidsbenemende straf in het sanctiepakket is terechtgekomen. Het uitgaansverbod ligt immers dicht aan tegen de af te schaffen arreststraffen, zoals de VVDM en de AVNM hebben opgemerkt. Allereerst wilden deze leden van de regering weten of het waar is – zoals de Algemene Vereniging van Nederlandse Militairen zegt – dat destijds, bij de invoering van de geldboete is toegezegd dat daartegenover de arreststraffen zouden vervallen. Als het antwoord op deze vraag bevestigend is, zouden deze leden door de regering nader willen zien toegelicht waarom zij heeft gemeend materieel van genoemde afspraak te moeten afwijken.

Aangenomen dat de nadere toelichting van de regering bevredigend is – zo vervolgden deze leden – is er op zich niet zo een bezwaar tegen deze sanctie. Zij geldt immers slechts geclausuleerd – recidive – voor twee met name genoemde tuchtvergrijpen, en de zwaarste vorm van strafdienst is ervoor geschrapt.

Inmiddels kan twijfel bestaan aan de evenredigheid van de straf. Bij herhaalde ongeoorloofde afwezigheid gedurende vier dagen kan de straf

twee dagen uitgaansverbod zijn; «winst» derhalve twee dagen. Dit zou aanleiding kunnen zijn de strafmaat te verhogen tot vier dagen, dan wel om als tuchtvergrijp ongeoorloofde afwezigheid van slechts twee dagen aan te merken. De aan het woord zijnde leden hadden voorkeur voor het laatste, aangenomen dat tegen ongeoorloofde afwezigheid van meer dan twee dagen in ieder geval immer strafrechtelijk zal worden opgetreden.

De leden van de S.G.P.-fractie zouden graag vernemen of het in artikel 47a omschreven uitgaansverbod impliceert, dat de commandant in het kader van de aanwijzing van de plaats waar de gestrafte aanwezig dient te zijn en te blijven, bevoegd is deze de toegang tot bepaalde aangegeven plaatsen binnen een militair terrein te verbieden, zoals bij voorbeeld de ontspanningsruimten. Indien het antwoord op deze vraag ontkennend zou luiden, zou het naar het oordeel van deze leden gewenst zijn te overwegen het verbod tot het betreden van ontspanningsruimten als afzonderlijke straf in het sanctiepakket op te nemen, zulks ter vergroting van de variatie van sanctiemogelijkheden. Daarnaast kan deze sanctie in specifieke situaties – bij voorbeeld in geval van delicten veroorzaakt door drankmisbruik – in combinatie met een uitgaansverbod tot een adequate tucht-rechtelijke reactie leiden. Gaarne zouden zij het oordeel van de regering vernemen.

Voorts vroegen deze leden, of een uitgaansverbod, gelet op het daaraan verbonden maximum van twee dagen, in geval van schending van de gedragsregel van art. 7 WMT wel voldoende mogelijkheden tot een passende krijgstuchtelijke bestraffing biedt. Deze leden wezen op het geval dat sprake is van een ongeoorloofde afwezigheid van vier dagen. Daarom bepleitten zij te bezien, of artikel 47a niet in dier voege zou moeten worden aangepast, dat het uitgaansverbod voor vier dagen kan worden opgelegd.

Ten aanzien van de strafbevoegdheid hadden deze leden nog de vraag, waarom deze bevoegdheid, evenals in de huidige situatie, niet is toegekend aan alle bevelvoerende meerderen, in rechtstreekse lijn geplaatst boven de in artikel 48 bedoelde commandant. Naar deze leden veronderstelden behoort de handhaving van een goede krijgstucht binnen hun eenheid ook tot de verantwoordelijkheid van hogere commandanten. Dienen zij dan niet over tenminste dezelfde bevoegdheden te beschikken als hun ondercommandanten? Ditzelfde zou mutatis mutandis dienen te gelden voor de in artikel 49 bedoelde bevoegdheid tot opschorting of schorsing van de tenuitvoerlegging van straffen.

Bewegingsvrijheid en geld zijn twee zaken die de Nederlander bijzonder aanspreken, aldus de R.P.F.-fractie. Dit geldt evenzeer voor militairen. Voor sommigen speelt geld echter nauwelijks een rol. Ook kan een geldstraf met anderen gedeeld worden, waardoor zij lichter uitvalt dan bedoeld is.

De beperking van bewegingsvrijheid zal door vrijwel alle militairen als straf worden ervaren. Derhalve lijkt het wenselijk beide soorten straf in het tuchtrechtelijk sanctiepakket op te nemen, zoals thans de regering ook voorstelt. Daarmee is echter niet alles gezegd. Het hier aan het woord zijnde lid zou graag op de volgende punten nog een verduidelijking op prijs stellen. Het sanctiepakket bestaat uit berisping, geldboete, strafdienst en uitgaansverbod. Arreststraffen zijn eruit verdwenen. Is het juist, dat bij de commandanten de wens bestaat arreststraffen te handhaven voor vergrijpen betreffende de waakzaamheid en de veiligheid? In hoeverre wordt in het algemeen een opgelegde strafdienst ook praktisch uitgevoerd? Is er voldoende geschikt werk en voldoende toezichthoudend personeel buiten de diensturen overdag? De memorie van antwoord meldt, dat van invoering van de transactiemogelijkheid is afgezien vanwege de preventievere werking van het tuchtproces. Het R.P.F.-fractielid onderschreef deze gedachtengang. Echter in het militair strafrecht

bestaat de transactiebevoegdheid wel. Het gaat daar om zwaardere vergrijpen. Dit betekent, dat waar een zwaarder vergrijp wel afgekocht kan worden, dit met een lichter vergrijp niet het geval is. Wat is de ratio daarvan?

Het uitgaansverbod kent slechts een beperkte reikwijdte, namelijk alleen in geval van recidive van artikel 7 en 15. Van den Bosch c.s. komen tot de conclusie, dat tegenover een ongeoorloofde afwezigheid van 3 of 4 dagen geen uitgaansverbod van twee dagen in geval van recidive kan worden gesteld. Het hier aan het woord zijnde lid leek dit inderdaad weinig geloofwaardig. Aanscherping van de sanctie tot vier dagen kwam hem gewenst voor. Kan overigens het uitgaansverbod ook in het buitenland worden opgelegd?

Van den Bosch c.s. pleiten eveneens voor invoering van een ontzegging van toegang tot ontspanningsruimten voor een bepaalde tijd. Hierdoor zouden met name vergrijpen die samenhangen met een te hoog alcoholgebruik bestraft kunnen worden. Is de regering bereid deze suggestie over te nemen?

Artikelen

Art. 43 WMT

Gezien de relatieve zwaarte van een geldboete van f 100 voor een dienstplichtige, mogelijk olopende tot f 200 per maand, meenden de leden van de fractie van de P.v.d.A. de regering te moeten wijzen op de bezwaren van bijvoorbeeld de AVNM terzake. Zij stelden voor de geldboete aan een maximum van f 75 te binden en in lid 2 een maximum van f 150 aan te brengen.

Art. 44 WMT

Lid 1 zou tot een periode van zeven dagen verlengd dienen te worden, zo meenden de leden van de P.v.d.A.-fractie.

Art. 47a WMT

De leden van de P.v.d.A.-fractie hadden opgemerkt, dat bij de belangenorganisaties grote bezwaren bestaan tegen de straf uitgaansverbod. Zij meenden, dat een maximum van twee dagen per kalendermaand en niet van vier een oplossing zou bieden om toch niet weer langere arreststraffen in andere vorm in het nieuwe tuchtrecht te incorporeren. Daarbij moet worden opgemerkt dat deze sanctie oorspronkelijk niet in het tuchtrechtelijk sanctiepakket voorzien was.

Art. 48 WMT

Aan art. 48 ware een algemene sepotbepaling toe te voegen, zo meenden de leden van de fractie van de P.v.d.A., in navolging van het systeem van strafvordering. Zij bespraken dit punt reeds onder art. 27 WMT.

De leden van de V.V.D.-fractie wezen erop dat het zesde lid van dit artikel dient aan te vangen met het woordje «Indien» in plaats van met «Gezien».

Art. 49 WMT

De leden van de de P.v.d.A.-fractie vroegen of de mogelijkheid om strafdienst of uitgaansverbod op te schorten of te schorsen op grond van dit artikel niet zal gaan fungeren als een soort «informeel beklag». Is dat de bedoeling van de regering?

6. Het tuchtproces

De leden behorende tot de V.V.D.-fractie herhaalden hun in het voorlopig verslag uitgesproken overwegend positieve oordeel over het formele militaire tuchtrecht. Weliswaar merkt de Vereniging van Dienstplichtige Militairen terecht op dat in het formele militaire tuchtrecht de tot straffen bevoegde meerdere in zich verenigt de taken van het opsporingsorgaan, de aanklager, de rechter en de executeur, een en ander moet niettemin naar het oordeel van deze leden in zijn proporties worden bezien. In het algemeen kan immers worden gezegd dat in het nieuwe formele straf- en tuchtrecht zodanig is voorzien in een behoorlijke rechtsgang, inclusief het recht van de beschuldigde op bijstand door een vertrouwensman in ieder stadium van het tuchtproces, dat enige nadruk op de doelmatigheid van het tuchtprocesrecht gerechtvaardigd is.

Eenzelfde oordeel spraken deze leden uit over het ontbreken van automatische schorsende werking van een beroepsschrift.

Een andere zaak achtten zij de suggestie van de Algemene Vereniging van Nederlandse Militairen om tussen de tuchtrechter en de rechtbank het bureau van de Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht of «een aantal juristen van het Ministerie van Defensie» als beroepsinstantie te schuiven. Zij vernamen daarover graag het oordeel van de regering.

Deze leden hadden goede nota genomen van hetgeen de regering heeft meegedeeld over de geautomatiseerde registratie van tuchtrechtelijke gegevens. Zij achtten deze geautomatiseerde registratie van belang voor een correcte wettoepassing. Zij stelden voor de geautomatiseerde registratie niet te beperken tot het tuchtrecht, maar het systeem – zo de wet dat toelaat – uit te breiden tot het militair strafrecht. Het is immers van belang voor het goed functioneren van het nieuwe systeem dat eventuele onjuiste rechtstoepassing en eventuele andere onvolkomenheden snel worden gesignaleerd, zodat rectificerend kan worden opgetreden.

Ook de leden van de P.v.d.A.-fractie zouden gaarne vernemen hoe de verwerking van tuchtrechtelijke gegevens op basis van de nieuwe wetgeving zal geschieden.

De leden van de S.G.P.-fractie konden op zich wel instemmen met de formele regeling van het tuchtproces, zoals dat nu gestalte heeft gekregen in de WMT. Wel waren zij van oordeel dat een redelijk evenwicht dient te bestaan tussen de vormvereisten van de procedure enerzijds en de zwaarte van de strafbare feiten en sancties anderzijds. Deze leden wezen erop dat de ten aanzien van de tuchtrechtelijke procedure gestelde eisen aanmerkelijk zijn verzwaaard, terwijl anderzijds het sanctiepakket duidelijk lichter is geworden. Zij wilden deze algemene vraagstelling op twee punten toespitsen. In de eerste plaats vroegen zij, of de in art. 51 vermelde eisen waaraan de beschuldiging moet voldoen niet zonder bezwaar kunnen worden vereenvoudigd in die mate, dat in plaats van het in sub b gestelde, volstaan wordt met een korte aanduiding van het telastegelegde feit. Als voorbeeld in dit opzicht wezen zij op het economisch strafrecht.

Een tweede aspect dat deze leden in dit verband nog aan de orde wilden stellen betreft het functioneren van het tuchtrecht in oorlogsomstandigheden. Zij vroegen of niet wettelijk voorzien dient te worden in de mogelijkheid dat in oorlogsomstandigheden op nader te bepalen onderdelen van de nieuwe procedures kan worden afgeweken. Zullen onder die omstandigheden de operationele eisen immers niet moeten kunnen prevaleren boven rechtsbeschermingsaspecten?

Hoewel deze leden beseften dat deze problematiek ook reeds eerder aan de orde is geweest, zouden zij het op prijs stellen op dit punt alsnog een nadere uiteenzetting te ontvangen.

Naar aanleiding van de in artikel 55 en volgende opgenomen regeling voor bijstand in het tuchtproces vroegen de leden van de S.G.P.-fractie,

hoe de regering thans staat tegenover de eventuele bijstand door advocaten in deze fase van het tuchtproces. Zij herinnerden in dat verband aan de recente ontwikkeling waarbij het aan advocaten wordt toegestaan militairen tijdens beklagzaken bij te staan. Deze leden achtten een duidelijke stellingname van de regering op dit punt van belang voor de huidige praktijk.

De leden van de S.G.P.-fractie vroegen voorts aandacht voor de regeling van het beroep in tuchtzaken. Zij vroegen of er geen aanleiding is om de voorliggende voorstellen te heroverwegen in die zin dat het beklag over een opgelegde tuchtrechtelijke straf in eerste instantie binnen de militaire organisatie wordt behandeld door de beklagmeerdere, en dat eerst daarna eventueel een eindoordeel van de militaire rechter kan worden ingeroepen.

Als reden voor deze heroverweging kan onder meer worden gewezen op de huidige opvattingen omtrent het voorkomen van nodeloze belasting van rechterlijke organen. Deze leden verwezen in dat kader naar een opmerking in het advies aan de minister van justitie inzake de integratie van de militaire strafrechtspraak van de daartoe ingestelde adviescommissie. Ook uit andere hoofde, zoals de snelheid van procedures en de omvang van de inbreuk op het functioneren van de militaire organisatie, achtten deze leden handhaving van het instituut van beklagmeerdere wenselijk. Ook vroegen zij of niet in de praktijk een te hoge drempel voor het beklag wordt opgeworpen door inschakeling van de militaire rechter.

Tenslotte vroegen deze leden naar aanleiding van het gestelde op blz. 50 van de memorie van antwoord, of de regering nog aanleiding ziet tot heroverweging van haar standpunt inzake de wenselijkheid van de invoering van cassatie in het belang der wet, zulks gelet op het voorstel tot invoering van art. 77a WMT en de daardoor ontstane inbreuk op de scheiding tussen straf- en tuchtrecht.

De strafbevoegdheid van de militaire meerderen wordt drastisch ingeperkt. Nu zijn alle dragers van zelfstandige verantwoordelijkheid en hun meerderen bevoegd. Voorgesteld wordt, kort gezegd, de bevoegdheid in te perken tot dragers van zelfstandige verantwoordelijkheid in de organisatiestructuur. Het lid van de R.P.F.-fractie vroeg naar de reden, waarom de strafbevoegdheid aan hen die in de commandolijn rechtstreeks zijn gesteld boven degenen die in artikel 48 eerste en tweede lid zijn genoemd, is onthouden. Geldt immers niet dat veelal elke commandant de bevoegdheden bezit die zijn ondercommandanten bezitten en niet alleen in het geval het 3e t/m 5e lid van artikel 48 van toepassing is? Kan worden verduidelijkt waarom in artikel 49 alleen een strafvermindering binnen dezelfde strafsoort is toegelaten? Welke administratieve belasting zal het op de juiste wijze voldoen aan de gestelde schriftelijke vereisten in het tuchtproces voor de commandanten met zich brengen? Is het ook voor zeer eenvoudige delicten noodzakelijk een volledige telastelegging uit te reiken of kan worden volstaan met een korte aanduiding van het te laste gelegde feit?

Hoe staat de regering, mede in verband met de dereguleringsmogelijkheden die er uit voortvloeien, tegenover een verjaringstermijn van twee maanden in plaats van 21 dagen? Kan uiteengezet worden waarom de artikelen 24, 25, 35 en 36 niet zijn opgenomen in artikel 52 eerste lid WMT? Moeten de mogelijke bewijsmiddelen niet tenminste worden aangevuld met het begrip «voorwerpen», bijvoorbeeld teruggevonden gestolen goederen? Is bovendien niet ook in de commune strafrechtspraak een ontwikkeling aan de gang die er bijvoorbeeld toe leidt dat audiovisuele opnamen als bewijs worden erkend?

Artikelen

Art. 51 WMT

In de beschuldiging dienen het artikel of de artikelen genoemd te worden waarvan het vermoeden bestaat dat ze door de gedraging van de

militair geschonden zijn. Dit is van belang voor de verdediging en vloeit voort uit de limitatieve opsomming van tuchtrechtregels in het WMT, aldus de leden van de P.v.d.A.-fractie.

Art. 55 WMT

Gezien ook de recente doorbraak in het huidige militaire tuchtrecht waar in Breda bij een beklagbehandeling door een beklagmeerdere een advocaat is toegelaten meenden de leden van de fractie van de P.v.d.A. dat aan artikel 55, lid 1 toegevoegd dient te worden: «Als vertrouwensman kan ook een advocaat optreden» (cf. art. 89 WMT, lid 3)

Art. 61 WMT

Met mr. M. Leijten meenden de leden van de fractie van de P.v.d.A. dat de gronden om inzage in de stukken te weigeren te ruim zijn geformuleerd. Zij namen haar suggestie over om na «inzien» als volgt te lezen: «indien en voorzover het belang van geheimhouding van gegevens de dienst betreffende zich daar niet tegen verzet». Stukken die niet ter inzage zijn gegeven kunnen moeilijk toegelaten worden als bewijsmiddel. Art. 69 ware in die zin aan te vullen.

Art. 69 WMT

Aan punt f ware toe te voegen: «voor zover deze aan de beschuldigde en zijn vertrouwensman bekend waren of konden zijn», zo suggereerden de leden van de P.v.d.A.-fractie.

Art. 76 WMT

Aan punt d ware toe te voegen: «en de gronden waarop de beslissing steunt», aldus dezelfde leden.

Art. 77 en 77a WMT

De leden van de fractie van de P.v.d.A. hadden hun bezwaren al bij de inleiding van dit verslag kenbaar gemaakt. Volgens hen wordt door de nieuwe wijziging hier voorgesteld de scherpe scheiding voor een deel ondergraven.

Deze leden konden de vrees niet delen, dat de scherpe scheiding tot onwerkbaar praktijken aanleiding zou kunnen geven. Dit toch hangt mede van de alertheid af, waarmee het OM bij lichtere strafbare feiten van zijn transactiebevoegdheid gebruikt maakt. Hierover dienen goede afspraken mogelijk te zijn. Derhalve meenden de leden van de fractie van de P.v.d.A. dat artikel 77a geheel zou dienen te vervallen. Verder meenden zij, dat ter vermijding van misverstand de zinsnede, «indien hij nog niet tot een uitspraak gekomen is» geschrapt zou dienen te worden. Er kan toch geen sprake meer zijn van een beschuldiging, indien er een uitspraak gedaan is. Mocht er een uitspraak gedaan zijn terwijl sprake is van een strafbaar feit dan is de WMT niet van toepassing wegens schending van artikel 2 (oud). Naar de mening van de leden van de fractie van de P.v.d.A. levert dat een van rechtswege vervallen van de uitspraak op.

Art. 79 WMT

De omschrijving van de beroepsmogelijkheid bij een rechtbank, die bevoegd zou zijn geweest indien de betreffende gedraging een misdrijf zou hebben opgeleverd, leverde volgens de leden van de P.v.d.A.-fractie

enige vragen op. Wie beoordeelt of de betreffende gedraging een misdrijf zou hebben kunnen opleveren? Dit is onlogisch, omdat een tuchtfeit per definitie geen misdrijf kan opleveren. Beter ware te formuleren: «bij het gerecht, dat ingevolge de bepalingen van de Wet militaire strafrechtspraak bevoegd is in eerste aanleg kennis te nemen van misdrijven begaan door militairen.»

Mr. M. Leijten heeft ook gewezen op een onvolkomenheid in het tweede lid, zo meenden deze leden. De militair die schuldig wordt bevonden zonder straf zou in alle gevallen in hoger beroep moeten kunnen gaan. Daartoe ware het laatste gedeelte van dit lid: «met betrekking tot de schending van een gedragsregel neergelegd in de artikelen 6, 30, 31, 32, 33, 34 of 35» te schrappen.

Artikel 96 WMT

De leden van de V.V.D.-fractie vestigden er de aandacht op dat in de tweede regel gelezen moet worden «in tijd van vrede» in plaats van «in tijd van oorlog».

Art. 97 WMT

De leden van de P.v.d.A.-fractie bleven er belang aan hechten, dat in bijzondere gevallen cassatie in het belang der wet mogelijk is. Het argument dat in de Wet op het Notarisambt het beroep in cassatie is afgeschaft, kon hen niet geheel overtuigen. De principiële belangen waarom het in het militaire tuchtrecht gaat kunnen van zodanige aard zijn, dat de mogelijkheid van cassatie in het belang der wet moet blijven bestaan. Deze leden konden het overigens met de regering eens zijn, dat de strafmaat niet zodanig is dat die de mogelijkheid van cassatie zou vereisen.

Art. 99 WMT

Niet duidelijk is of het verhoor, voorzien bij ontdekking op heterdaad, al deel uitmaakt van het tuchtproces. Het leek de leden van de fractie van de P.v.d.A. dat bij het verhoor ex art. 99 een vertrouwensman aanwezig dient te kunnen zijn. Art. 55 zou hier van toepassing dienen te zijn wat betreft de aanwezigheid van deze vertrouwensman. Is de verdachte verplicht te antwoorden? Hier leek ook art. 66 van toepassing te zijn, volgens deze leden.

Art. 100 WMT

Het was de leden van de fractie van de P.v.d.A. niet duidelijk waarom geschriften als bedoeld in art. 31 in beslag genomen kunnen worden. Dat geldt wel voor art. 30, teneinde het feit opruiming te kunnen vaststellen. Bij het tuchtfeit ex art. 31 is echter de inhoud van het geschrift niet van belang. Het gaat daar slechts om de wijze van verspreiding en bekend maken. Daarom konden deze leden de regering niet volgen in de redenering, dat de inhoud van geschriften niet getoetst zou mogen worden. Dat kan alleen in het geval van inbreuk op art. 30, maar geldt niet algemeen in het militair tuchtrecht. Deze leden stelden daarom voor in artikel 100 de woorden «of 31» weg te laten.

7. Overgangsbepalingen

Over het algemeen konden de leden van de fractie van de P.v.d.A. de logica van de overgangsbepalingen volgen. Zij meenden echter dat art. 1

lid 2 van het Wetboek van Strafrecht inhoudt dat geen andere straffen opgelegd kunnen worden dan die voorzien zijn in het nieuwe WMT. Dat zou betekenen dat licht en zwaar arrest niet meer kunnen worden opgelegd.

Deze leden konden er niet mee instemmen dat strafbare feiten, die na invoering van het vernieuwde Wetboek van Militair Strafrecht niet meer strafbaar zijn, dan als tuchtfeit worden behandeld en afgedaan. Dat zou slechts kunnen gebeuren indien het feit voortduurt, bv. bij culpoze ongeoorloofde afwezigheid, en de commandant dit constateert en een nieuwe beschuldiging uitbrengt. Een afhandeling door de militaire kamer van de rechtbank van het tuchtfeit betekent echter dat er geen beroep mogelijk is en is verder als rechtsgang nergens voorzien. Daarom zou artikel IV van de overgangsbepalingen moeten vervallen. Hier dient te gelden de regel van art. 2 WMT, in de oorspronkelijke vorm.

8. Verspreide opmerkingen

Verwijzend naar de kritiek van Van den Bosch c.s. merkten de leden behorende tot de V.V.D.-fractie op dat de invoering van het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht zorgvuldig zal moeten worden begeleid. Met name vestigden zij de aandacht op de noodzaak tot scholing van de officieren van de krijgsmacht. Zij vroegen de regering hen hierover in te lichten.

Deze leden verzochten de regering te voorzien in een halfjaarlijkse rapportage aan de Tweede Kamer over de werking van het nieuwe recht in de praktijk, met name inzake eventuele (onvoorziene) manco's, zodat regering en Staten-Generaal zo nodig tijdig in gebreken kunnen voorzien.

Deze leden vroegen de regering voorts na te gaan, of in de nieuwe wetgeving is voorzien in gevallen van door militairen te begane delicten waarvan vervolging naar vigerend recht territoriaal begrensd is tot het Nederlandse grondgebied (bijv. rijden onder invloed). Voorziening komt deze leden van belang voor nu Nederlandse militairen regelmatig in NAVO-verband buitenslands dienst doen.

De leden van de S.G.P.-fractie hadden begrip voor de argumenten, die de regering ertoe bewogen hebben af te zien van het oorspronkelijke voornemen om de invoering van de gewijzigde wetgeving bij afzonderlijke invoeringswet te doen plaatsvinden, vooral met het oog op de daardoor te bereiken tijdswinst.

Gezien de omvang en de complexiteit van het onderhavige wetgevingspakket vroegen zij echter of de thans te volgen procedure niet het risico in zich draagt dat te zijner tijd vóór de invoering aanvullende wetgeving nodig zal blijken, die dan in de vorm van reparatiewetgeving zou moeten geschieden. Zij wezen op de vervlechting van de onderhavige materie met diverse onderwerpen op het terrein van het materiële en formele strafrecht die thans in beweging zijn, zoals bij voorbeeld de aangekondigde integratie van kantongerechten en rechtbanken. Ook wezen zij op de eerder aan de orde gestelde regeling inzake de totaalweigeraars.

Gelet op een en ander waren deze leden er niet geheel van overtuigd, dat van invoering bij wege van wet zou kunnen worden afgezien.

Deze leden hadden met teleurstelling kennisgenomen van het gestelde op blz. 17 van de memorie van antwoord naar aanleiding van een vraag van de G.P.V.-fractie. Ten aanzien van godlastering en belediging van het Koninklijk Huis kan naar het oordeel van deze leden gelet op de bestaande jurisprudentie niet worden staande gehouden, dat de strafbaarstelling in het Wetboek van Strafrecht voldoende mogelijkheden biedt. Gelet op de speciale positie van het militaire apparaat achtten deze leden aanvullende tuchtrechtelijke sancties aangewezen. Overigens ontvingen zij gaarne een toelichting van de regering op de stelling, dat vloeken onder omstandigheden het vergrijp van uitschelden als bedoeld in art. 20 WMT kan opleveren.

Ook het lid van de G.P.V.-fractie achtte het de moeite waard terug te komen op zijn pleidooi voor handhaving van een tuchtrechtelijke sanctie op godslastering, vloeken, belediging van leden van het Koninklijk Huis. De regering acht dit niet nodig omdat dit al in het strafrecht is geregeld. Dat is waar, maar het zal bekend zijn dat vervolging op grond van de desbetreffende artikelen niet of nauwelijks opportuun c.q. mogelijk wordt geacht. Deze fractie wilde van de regering weten hoe zij oordeelt over het door haar in het voorlopig verslag genoemde argument, dat in de krijgsmacht als geweldsapparaat makkelijk verzuim van zeden ontstaat, en dat dus een extra tuchtrechtelijke rem op dergelijk laakbaar gedrag moeilijk gemist kan worden.

Het lid van de G.P.V.-fractie hechtte ook sterk aan het blijvend tuchtrechtelijk afhandelen van zaken teneinde mogelijke criminalisering zoveel mogelijk tegen te gaan. Op dit punt is de memorie van antwoord niet voldoende geruststellend.

Van den Bosch c.q. wijzen er in hun commentaar op de WMT en het WvMS op dat thans de positie van de zogenaamde sitewachtweigeraars onduidelijk is. Zij vallen niet onder artikel 140, omdat zij slechts een deel van hun militaire taak niet willen uitvoeren. Is op hen artikel 128 van toepassing, zo wilde het R.P.F.-fractielid weten.

Verdiens het, gelet op het feit dat veelal de bepalingen van de wegenverkeerswetgeving ook op militairen worden toegepast, geen aanbeveling de huidige tekst van artikel 26 Wegenverkeerswet ook op te nemen in de artikelen 166 en 167 van het Wetboek van Militair Strafrecht, zo vroeg dit lid voorts.

Vertrouwend, dat de regering bovenstaande vragen en opmerkingen tijdig tevoren schriftelijk zal hebben beantwoord, acht de bijzondere commissie de openbare beraadslaging over deze voorstellen van wet hiermede voldoende voorbereid.

De voorzitter van de commissie,
Van den Berg

De griffier van de commissie,
Mulder